

II. SPRAWOZDANIA I INFORMACJE

PROFESOR DOKTOR JÓZEF ZAJDA
(1897 - 1976)

Dnia 28 VI 1976 r. zmarł prof. dr Józef Zajda. Urodził się 22 XII 1897 r. w Łasku. W Łodzi ukończył Szkołę Handlową, a następnie Szkołę Realną. Studia uniwersyteckie rozpoczął w 1917 r. w Warszawie, a ukończył w Poznaniu w 1921 r., otrzymując stopień magistra nauk ekonomiczno-politycznych. Wiele lat później, w 1948 r., już jako zasłużony działacz gospodarczy i społeczny doktoryzował się na Uniwersytecie Poznańskim na podstawie pracy pt. *Polityka finansowa Polski w latach 1945 - 1947*. Habilitował się na tymże Uniwersytecie w 1960 r. na podstawie rozprawy pt. *Zagadnienia przebudowy systemu finansowego gospodarki narodowej*.

W działalności J. Zajdy można wyodrębnić dwa okresy, a mianowicie czterdziestoletni okres pracy zawodowej (1921 - 1960) oraz ponad osiemnastoletni okres nieprzerwanej pracy dydaktycznej i badawczej (1958 - 1976). Piastował odpowiedzialne stanowiska w aparacie gospodarczym zarówno w okresie międzywojennym, jak i po II wojnie światowej. W czasie okupacji niemieckiej był żołnierzem Armii Krajowej (pseud. Janowski). Bezpośrednio po II wojnie włączył się aktywnie do prac Rady Naukowej dla Zagadnień Ziemi Odzyskanych.

W 1958 r. związał się z Akademią Ekonomiczną w Poznaniu. Był najpierw starszym wykładowcą, a następnie docentem etatowym, przy czym pracy nie przerwał mimo odejścia na emeryturę w 1968 r. Prowadził wykłady z podstaw gospodarki finansowej przedsiębiorstwa przemysłowego oraz zagadnień przebudowy systemu finansowego gospodarki narodowej, a następnie z rozliczeń międzynarodowych, międzynarodowych stosunków finansowych oraz systemów bankowych państw kapitalistycznych. Do ostatnich dni swego pracowitego życia prowadził seminaria doktorskie i magisterskie kształcąc wielu specjalistów dla aparatu gospodarczego, jak i dla pracy naukowej. W Akademii Ekonomicznej pełnił szereg funkcji organizacyjnych, był kierownikiem Zakładu Finansowania Przedsiębiorstw, kierownikiem Katedry Rachunkowości, kierownikiem Zespołu Międzynarodowych Stosunków Finansowych, członkiem Senatu, prodziekanem i kierownikiem Studiów Zaoczných.

W ciągu całego swojego życia łączył umiejętnie działalność zawodową z badawczą i społeczną. Swoje rozległe zainteresowania badawcze kierował zawsze w stronę najważniejszych i aktualnych zagadnień gospodarczych, wytrwale dążąc do rozwiązywania trudnych i najbardziej palących problemów. Pomagała Mu w tym Jego pełna inwencja osobowość. Żywo interesowały Go sprawy gospodarcze zarówno gospodarki kapitalistycznej, jak i socjalistycznej. Był wybitnym znawcą teoretycznych i praktycznych zagadnień bankowości, polityki pieniężno-kredytowej, mię-

dzynarodowych spraw walutowych i organizacji finansowych w kapitalizmie, teorii finansów i polityki finansowej w socjalizmie.

J. Zajda opublikował kilkadziesiąt prac obejmujących książki, artykuły i recenzje. Pierwsze Jego publikacje ogłoszone w 1927 r., dotyczyły zagadnień związanych z pożyczką stabilizacyjną Polski z 1927 r. (uczestniczył w delegacji załatwiającej tę pożyczkę), a więc związane były ze sprawą podówczas bardzo istotną dla gospodarki polskiej. Ostatni przygotowany przez Niego artykuł — niewiele dni przed śmiercią — poświęcony jest aktualnym międzynarodowym sprawom walutowym. Do najważniejszych Jego prac zaliczają się: *Zagadnienia przebudowy systemu finansowego gospodarki narodowej*. PTE — Rozprawy i monografie nr 4, Poznań 1960; *Konsekwencje ekonomiczne Traktatu Wersalskiego dla Polski*, w: *Problem polsko-niemiecki w Traktacie Wersalskim* (pod red. J. Pajewskiego), Poznań 1963; *Zysk, oprocentowanie, podatek obrotowy*, Poznań 1966; *Rozliczenia międzynarodowe*. Skrypty uczelniane nr 88, Poznań 1969; *Międzynarodowe organizacje finansowe*. Warszawa 1971; *Systemy bankowe w gospodarce kapitalistycznej*, Warszawa 1974; (współautor), *Rozliczenia międzynarodowe*. Warszawa 1977 (w druku).

Jest wielce charakterystyczne, że najważniejsze prace Józefa Zajdy powstały w ostatnim piętnastoleciu Jego działalności. Spożytkował w nich doświadczenia wyniesione z praktyki. Cechowało Go pragmatyczne podejście, wyostrzony zmysł krytyczny, ukształtowany pod wpływem ogromnego zasobu wiedzy. Wszystkie Jego prace cechuje rzetelność badań i duża umiejętność spostrzegania spraw najważniejszych na tle dokonywających się przemian gospodarczych i politycznych. Za prace swoje otrzymał kilkakrotnie nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, nie licząc wielu nagród rektora.

Nauka polska straciła w osobie Józefa Zajdy zasłużonego naukowca i wychowawcę młodej kadry naukowej. Doktoryzował wielu pracowników naukowych, ożywił posiedzenia naukowe swoimi oryginalnymi, pełnymi werwy wypowiedziami.

Tkwiała w Nim pasja działacza i społecznika, był w pełni aktywny do ostatnich chwil swego życia. Był wieloletnim przewodniczącym Komisji Nauk Ekonomicznych i przewodniczącym Komisji Rewizyjnej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wiele sił i energii poświęcał Polskiemu Towarzystwu Ekonomicznemu, będąc przez długi okres członkiem Zarządu i Prezesem Oddziału Wojewódzkiego PTE w Poznaniu oraz członkiem Rady PTE w Warszawie.

Za swoje zasługi był wielokrotnie odznaczony. Otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, dwukrotnie Złoty Krzyż Zasługi oraz wiele innych odznaczeń.

Józefa Zajdę cechowała prawość charakteru, niezależność umysłu oraz rzetelność we wszystkich poczynaniach. Tolerancyjny dla innych, był bardzo wymagający w stosunku do siebie. Był serdecznym kolegą i przyjacielem oraz niestrudżonym wychowawcą i przyjacielem młodzieży. Do ostatnich dni swego pracowitego życia żywo reagował na wszystkie przejawy życia i interesował się wieloma dziedzinami.

Józef Zajda był świadkiem i współtwórcą wielu ważnych dla naszej gospodarki spraw. Zamierzał napisać wspomnienia. Nie danym Mu było tego zrealizować, odszedł mając przemyślaną koncepcję tej pracy.

Zenobia Knakiewicz

KOLOKWIUM HABILITACYJNE DRA FELIKSA ZEDLERA

W dniu 29 VI 1976 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu poświęcone zakończeniu przewodu habilitacyjnego dra Feliksa Zedlera.

Feliks Zedier urodził się 24 IV 1942 r. w Modliszewku. Studia wyższe ukończył w 1965 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po ukończeniu studiów podjął pracę w charakterze aplikanta sądowego w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Zielonej Górze. W 1966 r. został zatrudniony w ówczesnej Katedrze Postępowania Cywilnego na Wydziale Prawa na stanowisku asystenta naukowo-dydaktycznego. W tym czasie F. Zedier kontynuował aplikację sądową w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu, którą ukończył w 1968 r. złożeniem egzaminu sędziowskiego.

Stopień naukowy doktora nauk prawnych nadany mu został uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM z dnia 18 IV 1972 r. na podstawie przedłożonej i obronionej pracy pt. *Powództwo o zwolnienie od egzekucji*. Rozprawa ta została opublikowana, a dr F. Zedier uzyskał za nią nagrodę III stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. W 1972 r. dr F. Zedier powołany został na stanowisko adiunkta w Zakładzie Postępowania Cywilnego Instytutu Prawa Cywilnego UAM.

W okresie pracy na Wydziale Prawa i Administracji UAM dr F. Zedier opublikował poza wspomnianą monografią (rozprawą doktorską) pięć artykułów (w tym jeden wspólnie z prof. dr E. Wengerkiem), trzy glosy (jedna we współautorstwie z prof. dr E. Wengerkiem), cztery recenzje prac naukowych oraz dziewięć sprawozdań.

Przewód habilitacyjny dra F. Zedlera wszczęty został uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM z dnia 6 I 1976 r. na podstawie rozprawy pt. *Dochozienie roszczeń majątkowych od małżonków* (praca ta została opublikowana przez Wydawnictwo Prawnicze. Warszawa 1976). Do oceny przedłożonej rozprawy habilitacyjnej oraz całokształtu dorobku naukowego habilitanta Rada Wydziału powołała następujących recenzentów; prof. dra J. Jodłowskiego z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dra W. Siedleckiego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. dra W. Broniewicza z Uniwersytetu Łódzkiego oraz prof. dra E. Wengerka z UAM.

Powołana przez Radę Wydziału Prawa i Administracji UAM Komisja do przeprowadzenia niektórych czynności związanych z przeprowadzeniem przewodu habilitacyjnego dra F. Zedlera, której przewodniczył prof. dr A. Wąsiewicz, a w skład której wchodził ponadto prof. dr E. Wengerek i prof. dr M. Tyczka, po zapoznaniu się z nadesłanymi recenzjami pozytywnie oceniła dotychczasowy dorobek naukowy i rozprawę habilitacyjną dra F. Zedlera i na tej podstawie złożyła wniosek o dopuszczenie kandydata do kolokwium habilitacyjnego. Recenzenci stwierdzili bowiem, że rozprawa habilitacyjna dra F. Zedlera zawiera duży ładunek twórczy, ma charakter integracyjny i stanowi poważny oraz samodzielny wkład autora w rozwój nauki prawa cywilnego i prawa postępowania cywilnego.

Kolokwium habilitacyjne odbyło się w dniu 29 VI 1976 r. na posiedzeniu Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM pod przewodnictwem dziekana doc. dra habil. H. Olszewskiego. W toku kolokwium jako pierwszy głos zabrał prof. dr J. Jodłowski, który poprosił habilitanta o uzasadnienie tezy o dopuszczalności objęcia jednym powództwem dłużnika i jego małżonka. W odpowiedzi dr F. Zedier wskazał, że zgodnie z obowiązującymi przepisami małżonek dłużnika ponosi odpowiedzialność za jego długi. W naszym prawie konsekwentnie unormowane jest zagadnienie dochodzenia roszczeń od osób nie będących dłużnikami, a jedynie ponoszących odpowiedzialność. W takim wypadku wierzyciel pozywa osobę ponoszącą odpowiedzialność, wnosząc w pozwie o zasądzenie na zapłatę z ograniczeniem jej odpowiedzialności do majątku, z którego ponosi odpowiedzialność. Przeciwnie takiej osobie zapada wyrok w trybie art. 319 k.p.c. Zaden przepis nie wyłączył możliwości zastosowania art. 319 k.p.c. do małżonka dłużnika ponoszącego odpowiedzialność majątkiem wspólnym za długi drugiego małżonka. W szczególności nie

eliminuje go art. 787 k.p.c. Przepis ten umożliwi wierzycielowi uzyskanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika i w efekcie zaspokojenie z majątku wspólnego. Ten tryb zaspokojenia wierzyciela z majątku wspólnego małżonków nie jest jednak jedynym i nie eliminuje możliwości dochodzenia przez wierzyciela roszczeń od małżonka dłużnika w drodze odrębnego powództwa. Jednakże gdy wierzyciel pozywa obojga małżonków, ma on — po wydaniu przeciwko nim wyroku — jasną sytuację co do faktycznej i prawnej możliwości zaspokojenia swoich należności z majątku wspólnego. Sąd bowiem wydając wyrok w trybie art. 319 k.p.c. orzeka również, czy wierzycielność podlega zaspokojeniu z majątku wspólnego. Takiej sytuacji nie ma wierzyciel gdy pozywa samego dłużnika, gdyż w takim wypadku dopiero w toku postępowania o nadanie klauzuli wykonalności sąd orzeka nie czy wierzycielność podlega zaspokojeniu z majątku wspólnego, a ponadto małżonek dłużnika może w takim przypadku bronić jeszcze swoich praw w drodze powództwa z art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. Wytuczając powództwo przeciwko małżonkowi dłużnika wierzyciel unika zbędnych kosztów procesowych i zbędnych postępowania.

Następne pytanie zadał prof. dr W. Broniewicz, który poprosił habilitanta o rozstrzygnięcie zagadnienia jak ma postąpić komornik mając tytuł wykonawczy przeciwko obojgu małżonkom, jeżeli jeden z nich odpowiada całym majątkiem, a drugi tylko majątkiem wspólnym, przyjmując, że nie służy komornikowi ani sądowi egzekucyjnemu uprawnienie do dokonywania ustaleń co do prawa własności. W odpowiedzi dr F. Zedier wskazał, iż według obowiązujących przepisów k.p.c. tak komornik jak i sąd egzekucyjny muszą zwracać uwagę na stan prawny. Obowiązek taki nakładają na te organy chociażby takie przepisy jak o ograniczeniach egzekucji (art. 829 i nast. k.p.c.), przy czym komornik nie może ustalać stanu prawnego, ustaleń w tym zakresie może jednak dokonywać sąd egzekucyjny. Prowadząc egzekucję przeciwko małżonkom komornik powinien więc dokonać zajęcia zgodnie z przepisami określającymi jego dopuszczalność. Dopiero w przypadku sprzeciwu stron złożonego w formie wniosku o umorzenie egzekucji sprawa powinna być przekazana sądowi egzekucyjnemu, który z kolei ustali, czy zajęty przedmiot lub prawo należy do majątku wspólnego czy odrębnego.

Prof. dr E. Wengerek sformułował pytanie, w którym poprosił habilitanta o przedstawienie problemu wpływu zniesienia wspólności majątkowej na postępowanie egzekucyjne. W szczególności jaki wpływ ma zniesienie wspólności na postępowanie egzekucyjne przed i po jego wszczęciu? Dr F. Zedier stwierdził, że zarówno w jednym jak i drugim wypadku zniesienie wspólności majątkowej powoduje ustanie odpowiedzialności małżonka dłużnika. Na płaszczyźnie procesowej spowoduje to ten skutek, że brak będzie majątku, z którego będzie można prowadzić egzekucję przeciwko małżonkowi dłużnika na podstawie tytułu wykonawczego wydanego w trybie art. 787 k.p.c. lub 319 k.p.c. Jeżeli więc zniesiono wspólność majątkową przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego wówczas egzekucji przeciwko małżonkowi dłużnika nie można w ogóle wszcząć. Natomiast gdy zniesiono wspólność po zajęciu wówczas zajęcie jest ważne i egzekucja może być prowadzona za zgodą drugiego małżonka. Małżonek dłużnika może jednak wnosić o umorzenie egzekucji na podstawie art. 825 pkt 3 k.p.c., tj. że egzekucja jest prowadzona sprzecznie z treścią tytułu wykonawczego.

Prof. dr Z. Radwański poprosił habilitanta o rozstrzygnięcie zagadnienia czy na tle wywodów pracy sensowne jest odróżnianie odpowiedzialności od długu. W odpowiedzi dr F. Zedier stwierdził, że rozróżnienie długu od odpowiedzialności jest w naszym prawie nadal aktualne. Pozwala bowiem określić sytuację prawną dłużnika i osoby ponoszącej odpowiedzialność a nie będącej dłużnikiem. Dochodzenie jednak roszczeń od osoby ponoszącej odpowiedzialność, a nie będącej dłużnikiem nie różni się od dochodzenia roszczeń od samego dłużnika. Różnica polega jedy-

nie na tym, że w egzekucji osoba ponosząca ograniczoną odpowiedzialność może powołać się na te ograniczenia.

Z kolei pytanie zadał doc. dr habil. S. Sołtysiński, który poprosił habilitanta o przedstawienie omawianej problematyki na gruncie prawa niemieckiego. W odpowiedzi dr F. Zedler wskazał, że w prawie niemieckim dochodzenie roszczeń od osoby ponoszącej ograniczoną odpowiedzialność polega na tym, że wierzyciel pozywa taką osobę na zcierpienie egzekucji. Zaspokojenie roszczeń wierzyciela odbywa się na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko dłużnikowi i wyroku zasądającego osobę ponoszącą odpowiedzialność na zcierpienie egzekucji. W toku egzekucji osoba ponosząca odpowiedzialność, a nie będąca dłużnikiem występuje w roli osoby trzeciej i przysługują jej wszystkie środki prawne przyznane osobie trzeciej. Prawo niemieckie bardzo silnie rozgranicza więc sytuację prawną dłużnika i osoby ponoszącej odpowiedzialność, a nie będącej dłużnikiem.

Prof. dr M. Tyczka poprosił dra F. Zedlera o uzasadnienie poglądu, że nie jest dopuszczalne w naszym prawie powództwo o zcierpienie egzekucji. W odpowiedzi habilitant stwierdził, że powództwo to nie jest dopuszczalne ponieważ obowiązujące przepisy k.p.c. uzależniają wszczęcie egzekucji z czyjegós majątku od uprzedniego wydania przeciwko tej osobie klauzuli wykonalności. Obowiązujące przepisy k.p.c. nie znają sposobu egzekucji, który by polegał na jej znoszeniu. Wyrok więc zasądający na znoszenie egzekucji nie mógłby być w ogóle wykonany.

W dyskusji nad oceną przebiegu kolokwium i w sprawie nadania drowi F. Zedlerowi stopnia naukowego doktora habilitowanego udział wzięli: prof. dr J. Jodłowski, prof. dr W. Broniewicz i prof. dr E. Wengerek. Dyskutanci stwierdzili, że dr F. Zedler wykazał rozległą wiedzę z zakresu prawa cywilnego materialnego i procesowego oraz wyrazili opinię, że rozprawa habilitacyjna wraz z pozostałym dorobkiem kandydata uzasadnia nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego.

W dwukrotnym tajnym głosowaniu Rada Wydziału Prawa i Administracji UAM podjęła uchwały o pozytywnej ocenie i przyjęciu kolokwium habilitacyjnego oraz nadaniu drowi Feliksowi Zedlerowi stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa cywilnego procesowego.

Tomasz *Kwieciński*

KOLOKWIMUM HABILITACYJNE DOC. DRA LECHA JANICKIEGO

W dniu 29 VI 1976 r. odbyło się pod przewodnictwem dziekana Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu prof. dra hab. Henryka Olszewskiego posiedzenie Rady Wydziału poświęcone przeprowadzeniu kolokwium habilitacyjnego doc. dra Lecha Janickiego, pracownika Instytutu Zachodniego w Poznaniu.

Doc. dr Lech Janicki ur. się dnia 23 I 1925 r. w Wyrzysku, woj. piłskie. Studia ukończył na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego ze stopniem mgra nauk ekonomiczno-politycznych w 1951 r. oraz mgra prawa w 1952 r. Po skończeniu studiów pracował w przedsiębiorstwie Miastoprojekt, a następnie w Poznańskich Zakładach Okuć i Instalacji Budowlanych. W 1964 r. uzyskał na Wydziale Prawa UAM stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy *Zasady ustroju państwowego NRD*. Od 1958 r. współpracuje z Instytutem Zachodnim w Poznaniu, gdzie od 1971 r. jest pracownikiem naukowo-badawczym, a od 1973 r. zajmuje stanowisko docenta oraz kierownika Zakładu Nauk Prawnych. Na dorobek naukowy doc. dra L. Janickiego składa się kilka monografii oraz kilkadziesiąt innych publikacji. Najważniejsze z nich to: *Ustrój polityczny NRD*, Poznań 1964,

Ewolucja ustroju politycznego NRD, Wrocław 1974. Ponadto przygotował rozprawę habilitacyjną pt. *Partie polityczne w systemie prawnym RFN*, Poznań 1975. Za pracę tę doc. dr L. Janicki otrzymał nagrodę Sekretarza Naukowego PAN.,

Dla oceny całokształtu dorobku naukowego doc. dra L. Janickiego ze szczególnym uwzględnieniem jego rozprawy habilitacyjnej, Rada Wydziału Prawa i Administracji UAM powołała w dniu 17 II 1976 r. komisję w składzie: prof. dr A. Klafkowski — jako przewodniczący, prof. dr K. M. Pospieszalski i prof. dr J. Wąsicki. Równocześnie wyznaczono recenzentów pracy habilitacyjnej i dorobku naukowego doc. dra L. Janickiego w osobach: prof. dr K. M. Pospieszalskiego (UAM), prof. dr M. Sobolewskiego (UJ) i prof. dr J. Wąsickiego (UAM).

Wszyscy recenzenci podkreślili wysoki poziom prac habilitanta oraz duży, samodzielny i twórczy dorobek naukowy, stanowiący poważne wzbogacenie nauki polskiej w dziedzinie badań nad ustrojem państw niemieckich. Wobec pozytywnych recenzji komisja zgłosiła wniosek o przyjęcie przedstawionej przez doc. dra L. Janickiego rozprawy habilitacyjnej oraz o dopuszczenie go do kolokwium habilitacyjnego.

Rozpoczynając dyskusję prof. dr K. M. Pospieszalski zapytał o stanowisko prawne partii politycznych w RFN oraz o różnice między powołaniem premiera w Wielkiej Brytanii a powołaniem kanclerza w RFN. Na wstępie swojej odpowiedzi doc. dr L. Janicki stwierdził, że regulacja prawna partii politycznych we współczesnych państwach burżuazyjnych nie jest zjawiskiem powszechnym. Występują także różnice między zakresem regulacji prawnej w poszczególnych państwach. Formalnie rzecz biorąc najszersza regulacja prawna w odniesieniu do partii politycznych występuje w RFN. Prawo ingeruje tam bowiem w strukturę organizacyjną partii, regulując obszernie ich rolę w wyborach i w stosunku do naczelnych organów państwowych, przyznaje partiom fundusze ze środków publicznych oraz poddaje publicznej kontroli ich wpływy finansowe, a nadto zawiera możliwość zakazu i likwidacji partii uznanych za sprzeczne z konstytucją, a więc z burżuazyjnym porządkiem ustrojowym.

• Odpowiadając na drugie pytanie doc. dr L. Janicki wyjaśnił, że w Wielkiej Brytanii wybór szefa rządu przez parlament uzależniony jest zawsze od prezentacji monarszej, w RFN zaś parlament jest władny w ramach instytucji tzw. konstruktywnego wotum nieufności wybrać z własnej inicjatywy nowego kanclerza, którego prezydent musi następnie mianować na stanowisko szefa rządu.

Prof. dr J. Wąsicki zapytał o stanowisko partii politycznych wobec koncepcji unitarystycznej i federalistycznej w Rzeszy Niemieckiej oraz o rolę Rady Federalnej w systemie ustrojowym RFN. W odpowiedzi habilitant stwierdził, iż partie polityczne reprezentowały w okresie Rzeszy cesarskiej jak i Rzeszy weimarskiej tendencje centralistyczne. Obejmowały one swą działalnością cały obszar państwa, same też posiadały centralistyczną strukturę organizacyjną. Partie prawicowe widziały przy tym w silnej władzy szczebla centralnego przede wszystkim umocnienie tendencji ekspansjonistycznych, a później odwetowych. Partie lewicowe z kolei opowiadały się za rozwiązaniami centralistycznymi czy nawet unitarystycznymi ze względu na to, że upatrywały w nich większą możliwość obrony interesów klas wyzyskiwanych.

Odpowiadając na drugie pytanie habilitant stwierdził między innymi, że Rada Federalna (*Bundesrat*) reprezentuje na szczeblu federalnym interesy krajów i w związku z tym wyposażona jest w określone kompetencje ustawodawcze. Jej rola polityczna wzrosła znacznie po 1969 r., kiedy to mające w niej większość głosów kraje chadeckie zaczęły przewagę tę wykorzystywać przeciwko decyzjom koalicji rządowej SPD/FDP, opartym na większości parlamentarnej. Rolę Rady w strukturze organów państwowych ograniczył nieco wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1974 r. Stwierdził bowiem, między innymi, że Rada Federalna nie jest ani dru-

gą, ani tym bardziej wyższą izbą parlamentu i że jej kompetencji nie można interpretować rozszerzająco. Trybunał podzielił tym samym stanowisko doktryny, według którego charakterystyczny dla RFN jest tzw. zmodyfikowany system jednoizbowy.

Jako następny głos zabrał doc. dr Z. Janowicz, który stwierdził, że jednym z podstawowych nurtów rozwojowych państwa zachodnioniemieckiego jest nurt unitarystyczny. Zapytał on, jak kształtuje się w ostatnich latach stosunek głównych partii politycznych RFN do tego problemu. Habilitant w odpowiedzi wskazał na fakt, że wszystkie ważniejsze partie mają strukturę ogólnofederalną i centralistyczną. Jedynie w FDP szerszą rolę przyznaje statut organizacjom krajowym. Obecnie w dalszym ciągu obserwować można tendencję do ograniczania uprawnień krajów, co oczywiście nie znaczy, że niekiedy celowo akcentuje się tam elementy federalistyczne, zwłaszcza gdy jest to wygodne z politycznego punktu widzenia, czego przykładem może być np. zasłanianie się konstytucyjną zwierzchnością krajów w zakresie szkolnictwa, utrudniającą jakoby realizację rewizji podręczników szkolnych w duchu wspólnych polsko-zachodnich ustaleń.

Doc. dr hab. T. Smoliński skierował do habilitanta pytanie o różnice, jakie można zaobserwować w pozycji kanclerza w systemie ustrojowym RFN od momentu powstania tego państwa. W dotychczasowym rozwoju RFN — stwierdził doc. dr L. Janicki — można z tego punktu widzenia wyróżnić w zasadzie trzy okresy, tj. okres patriarchalistycznych rządów K. Adenauera, okres przejściowy 1963 - 1969 i okres koalicji SPD/FDP po 1969 r. Adenauer korzystał z poparcia mocarstw zachodnich oraz wszystkich partii i sił burżuazyjnych, zainteresowanych w tym,, by blokować dostęp do władzy partiom lewicowym, nie wyłączając SPD. Mógł więc on w tych warunkach folgować swym bezspornie autokratycznym predylekcjom władczyim i podejmować decyzje państwowe nie tylko poza swą partią, lecz często także ponad głowami swych ministrów. W okresie rządów Adenauera wykształcił się tzw. system kanclerski w jego autorytarnym wydaniu. Okres przejściowy 1963-1969 nacechowany już był brakiem znaczących przeciwieństw między prawicą a SPD. Po krótkim okresie bezbarwnych raczej rządów kanclerza L. Erharda doszło też do tzw. wielkiej koalicji CDU/CSU-SPD, w której polityczna rola kanclerza była z natury osłabiona, SPD bowiem traktowała tę koalicję jako okres aktywnej nauki rządzenia i próbowała oddziaływać w wielu wypadkach na politykę rządu. Z kolei w nowej koalicji SPD-FDP pozycję kanclerza osłabia to, że SPD jako ugodowa partia robotnicza jest krępowana współpracą z partią liberalną, która jest partią wielkiej burżuazji i występuje w wielu zasadniczych kwestiach w jej interesie. System kanclerski nie ma obecnie charakteru swoistej wszechwładzy szefa rządu.

Prof. dr hab. F. Siemieński zadał pytania w związku z art. 21 Ustawy Zasadniczej RFN. Artykuł ten jakoby gwarantuje system wielopartyjny i wyklucza system monopartyjny w RFN. Profesor Siemieński zapytał, czy można wykluczyć wykształcenie się w RFN systemu monopartyjnego, bo przecież w 1933 r. także same partie się rozwiązały. Po drugie zapytał on, dlaczego autor swobodę tworzenia się partii politycznych (traktuje jako prawo zasadnicze, chociaż zostało zamieszczone w rozdziale drugim Ustawy Zasadniczej.

Doc. dr L. Janicki odpowiadając profesorowi Siemieńskiemu podkreślił, że system wielopartyjny gwarantuje w RFN konstytucja, używając w art. 21 liczby mnogiej, tj. mówiąc o „partiach politycznych” jako o elementach współkształtujących wolę polityczną narodu. Nie znaczy to oczywiście, by m. in. w rezultacie tzw. klauzuli zaporowej prawa wyborczego system ten w praktycznym działaniu nie mógł się sprowadzić na podstawowej bądź co bądź niwie parlamentarnej do systemu dwupartyjnego, jak to o mało nie nastąpiło w 1969 r. kiedy to FDP z ledwością przekroczyła limit dolny 5% głosów wyborców. Sytuacja taka jest jednak

mało prawdopodobna. Teoretycznie możliwe jest także wytworzenie się systemu monopartyjnego. W takim jednak wypadku nastąpiłoby generalne podważenie samej konstytucji, która przecież opiera działalność państwa wyraźnie na partiach politycznych.

Gdy chodzi o pytanie drugie, to doc. dr L. Janicki wyraża pogląd, że zasadę swobody tworzenia się partii politycznych traktuje jako prawo zasadnicze, chociaż zostało zamieszczone w rozdziale drugim, gdyż art. 21 jest rozwinięciem zasady wyrażonej w art. 9 rozdziału pierwszego mówiącym o swobodzie zakładania stowarzyszeń. Art. 21 stanowi więc w stosunku do art. 9 *lex specialis*.

Następnie doc. dr L. Janicki odpowiedział na pytanie prof. dra W. Ludwiczaka o kwestię obywatelstwa Rzeszy w świetle obowiązujących obecnie przepisów w NRD i RFN. Nauka prawa międzynarodowego stoi najogólniej na stanowisku, że obywatelstwo państwowe Rzeszy Niemieckiej istniało do roku 1949, tj. do momentu rozdzielenia się popoczdamskiego etniczno-politycznego terytorium niemieckiego na dwa odrębne i samoistne państwa. Odtąd też istnieją w tych państwach odrębne instytucje obywatelstwa państwowego. Wszelako odrębności w tym zakresie uznała jedynie NRD. RFN natomiast stanęła od samego początku na stanowisku, że obywatelstwo ogólnoniemieckie istnieje formalnie nadal oraz że jego piastunką jest RFN. Tych założeń nie zmieniono także w istotny sposób po wejściu w życie układów RFN z ZSRR, Polską i NRD. Uważa się tam, iż układy te dotyczą samej RFN, nie zaś Rzeszy, która istnieje jakoby równoległe nadal i to jako podmiot prawa międzynarodowego, choć pozbawiony aktualnie zdolności do działania na niwie międzynarodowej.

W dyskusji nad przebiegiem kolokwium wypowiedzieli się prof. dr K. M. Pospieszalski, prof. dr J. Wąsicki oraz doc. dr Z. Janowicz. Wszyscy dyskutanci podkreślili, że odpowiedzi na zadane pytania wskazują na rozległą wiedzę habilitanta oraz łatwość w referowaniu swego własnego poglądu.

Wobec braku innych wypowiedzi i uwag dziekan zarządził głosowanie nad wnioskiem w sprawie przyjęcia kolokwium habilitacyjnego doc. dra L. Janickiego. W rezultacie tajnego głosowania kolokwium zostało przyjęte jednogłośnie. W drugim tajnym głosowaniu Rada Wydziału Prawa i Administracji UAM jednogłośnie postanowiła nadać doc. drowi L. Janickiemu stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa państwowego.

Stanisław Wachowiak

PROBLEMY RAD NARODOWYCH

ukazały się ostatnio następujące zeszyty:

Nr 32

Stanisław Gebert, *Nowoczesność procesu doskonalenia systemu rad narodowych i terenowej administracji państwowej*

Ewa Łątowska, *Cywilnoprawne aspekty reformy terenowych organów władzy i administracji*

Jerzy Sommer, *Współdziałanie organizacji społecznych z radami narodowymi*

Mikołaj Świącki, *Podział kompetencji do stanowienia zarządzeń porządkowych w systemie rad narodowych*

Eugeniusz Ruśkowski, *Gospodarka budżetowa gminy a fundusz gminny*

Stanisław Gebert, *Prawo i praktyka w wyborach do rad narodowych 1973 r. na tle poprzednich doświadczeń*

Nr 33

Zbigniew Leoński, *Z problematyki prawnej terenowych organów administracji*

Zbigniew Janku, *Pozycja i funkcjonowanie rad narodowych wspólnych dla miasta i gminy*

Wojciech Sokolewicz, *Regulamin rady narodowej*

Nr 34

Witold Zakrzewski, *Reformy systemu rad narodowych w Polsce a zagadnienie jednolitości władzy*

Barbara Zawadzka, *Mandat deputowanego w teorii i praktyce Niemieckiej Republiki Demokratycznej*

Hanna Sochacka-Krysiak, *Niektóre problemy gospodarki budżetowej rad terenowych w europejskich krajach socjalistycznych*

Aleksander Lichorowicz, *Kierowanie przez naczelników produkcją rolną na podległym im terenie*

Mikołaj Świącki, *Wybrane zagadnienia funkcjonowania systemu miejskiej rady narodowej*

Nr 35

Funkcjonowanie rad narodowych i ich organów w nowej strukturze organizacyjnej

Rozdz. I. Eugeniusz Smoktunowicz, *Prezydium rady narodowej w świetle regulacji prawnej i praktyki*

Rozdz. II. Aleksander Patrzalek, Henryk Rot, Barbara Zawadzka, *Rola sesji w mechanizmie działania terenowych organów władzy i administracji państwowej*

- Rozdz. III. Barbara Zawadzka, *Komisje rady narodowej w mechanizmie działania przedstawicielstwa terenowego*
- Rozdz. IV. Barbara Zawadzka, *Indywidualna działalność radnych jako forma realizacji mandatu*
- Rozdz. V. Janusz Borkowski, *Terenowy organ administracji państwowej i jego aparat*
- Rozdz. VI. Wiesław Lang, Stanisław Tochowicz, Mikołaj Święcki, *Niektóre mechanizmy podejmowania decyzji w systemie terenowych organów władzy i administracji państwowej*

SPROSTOWANIE

W artykule Mieczysława Siewierskiego, *U źródeł polskiej koncepcji karania zbrodniarzy hitlerowskich*, w nr 4/1976, s. 44, ostatni wiersz: „... nastąpiło to na 78 miesięcy przed ...” powinien brzmieć: „... nastąpiło to na 7-8 miesięcy przed ...”